

Bölüm 17

HAVAYOLU İŞLETMELERİNİN YOLCU SAYILARINDAKİ ARTIŞ ORANLARI İLE FİNANSAL PERFORMANSLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Eda ÇINAROĞLU¹, Tunahan AVCI²

Giriş

Ulaşım ekonominin bel kemiği olarak nitelendirilen bir unsur olup, küresel düzeyde rekabet gücünün artırılması anlamında büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda sektörde atılan her adım diğer sektörler için de itici bir güç niteliği taşımakta, ülke ekonomisinin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Havacılık alanında Avrupa'nın ve dünyanın en hızlı büyüyen ülkelerinden biri olma başarısına imza atan Türkiye, 2016 yılında 174 milyon olan yolcu sayısını 2017 yılı sonunda 193,3 milyona çıkararak %11 arttırmıştır. Buna ilaveten 2017 yılında yolcu sayısını 20 milyon artırarak, 2013 yılına ait 18 milyonluk yolcu sayısı artış rekorunu da kırmıştır (SHGM Faaliyet Raporu, 2017: 5).

2003 yılından itibaren uygulanan istikrarlı politikalar sayesinde, havayolu işletmelerimizin uçak sayısı %219, koltuk kapasitesi %253, kargo kapasitesi %517 artış göstermiş olup; yurt içi ve yurt dışında uçulan nokta sayısı 351'e ulaşmıştır (SHGM Faaliyet Raporu, 2017: 29).

Gerek ülke ekonomisine olumlu etkisi, gerekse büyük yatırımlar içeren yapısı sebebiyle bu sektörde faaliyet gösteren işletmelerin finansal performanslarının ölçülmesi önemlidir. İşletme yöneticileri, yatırımcılar ve de rakipler bu bilgiler doğrultusunda kararlar almaktadırlar.

Bu çalışma havacılık sektöründe faaliyet gösteren Avrupa'nın 7 büyük havayolu işletmesinin finansal performanslarını finansal oranlardan yararlanarak ölçmeyi hedeflemektedir. Sonrasında finansal performanslar ile yolcu sayısındaki artış oranları arasındaki ilişkinin saptanması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda birden çok kriterin eşanlı olarak değerlendirmeye alınması gerekmekte, bu gereklilik ise çok kriterli karar verme yöntemlerine olan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır (Temizel ve Bayçelebi, 2016: 160).

¹Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi, Havacılık Yönetimi Bölümü. ecinaroglu@erciyes.edu.tr

²Dr. Öğr. Üyesi Erciyes Üniversitesi Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi, Havacılık Yönetimi Bölümü. tnavci@erciyes.edu.tr

ait nisbi önem derecelerinin belirlenmesinde Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) yaklaşımı esas alınmıştır. Bu yaklaşım ile en önemli değerlendirme kriterlerinin aktif karlılığı ve özsermaye karlılığı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. GİA yaklaşımı ile yapılan analiz sonucuna göre en yüksek finansal performans derecesine sahip ilk üç işletme Aeroflot Airlines, Rynair ve Lufthansa Airlines olarak bulunmuştur.

Yolcu sayısı artış oranları ise havayolu işletmelerinin 2016 ve 2017 yıllarına ait verileri kullanılarak yatay analiz yöntemi ile hesaplanmıştır. Yolcu sayısı artış oranları esas alındığında ilk üç sıradaki işletme ise Lufthansa Airlines, Aeroflot Airlines ve Rynair'dir.

Yolcu sayısı artış oranları ile finansal performans değerleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi için korelasyon analizinden faydalanılmıştır. Spearman sıra korelasyon katsayısı hesaplanmış ve aralarında anlamlı bir ilişkinin var olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İşletmelerin finansal performanslarının ölçümünde sadece likidite, kaldıraç, mali yapı ve karlılık oranlarının dikkate alınması çalışmanın kısıtı olarak ifade edilebilir. Sonraki çalışmalarda daha çok sayıda finansal oranının esas alındığı analizlerin yapılması önerilebilir. Bu çalışmada havayolu işletmelerinin 2017 yılı finansal performansları incelenmiş ve ilgili yıla ait yolcu sayısı artış oranları ile ilişkilendirilmesi amaçlanmıştır. Bir diğer çalışmada bu işletmelerin finansal performansları yıllar itibarıyla ölçülerek; hem yıllar bazında performans değişimleri incelenebilir, hem de ilgili yıllarda yolcu sayısı artış oranları ile bu performanslar ilişkilendirilebilir. Son olarak daha çok sayıda havayolu işletmesine ilişkin finansal veriye ulaşılması durumunda farklı çok kriterleri karar verme yöntemleri de kullanılarak sonuçlar karşılaştırılabilir.

Kaynakça

- Altın, F. G., Karaatlı, M., & Budak, İ. (2017). Avrupa'nın en büyük 20 havalimanının çok kriterli karar verme yöntemleri ve veri zarflama analizi ile değerlendirilmesi. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 22(4).
- Baş, M., & Çakmak, Z. (2012). Gri ilişkisel analiz ve lojistik regresyon analizi ile işletmelerde finansal başarısızlığın belirlenmesi ve bir uygulama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*
- Başdeğirmen, A., & Tunca, M. Z. (2017). Lojistik sektöründe faaliyetgösteren işletmelerin finansal performanslarının gri ilişkisel analiz ile değerlendirilmesi. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 22(2).
- Bektaş, H., & Tuna, K. (2013). Borsa İstanbul Gelişen İşletmeler Piyasası'nda işlem gören firmaların gri ilişkisel analiz ile performans ölçümü. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(2), 185-198.
- Chang, C.Ping (2006). "Managing business attributes and performance for commercial banks", *The Journal of American Academy of Business*, 9/1, s. 104-109.
- Deng, J. L. (1982). Control problems of grey systems. *Systems and Control Letters*, 1(5), 288-294.
- Ecer, F. (2013). Türkiye'deki özel bankaların finansal performanslarının karşılaştırılması: 2008-2011 dönemi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Ecer, F., & Günay, F. (2014). Borsa İstanbul'da işlem gören turizm şirketlerinin finansal performanslarının gri ilişkisel analiz yöntemiyle ölçülmesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25(1), 35-48.
- Feng, C. M., & Wang, R. T. (2000). Performance evaluation for airlines including the consideration of financial ratios. *Journal of Air Transport Management*, 6(3), 133-142.

Günay, F., Karadeniz, E., & Dalak, S. (2018). türkiye'de en yüksek net satış gelirine sahip 20 şirketin finansal performanslarının gri ilişkisel analiz yöntemiyle incelenmesi. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11(2),

Ho, C.T. ve Wu, Y.S. (2006). Benchmarking performance indicators for banks, benchmarking: *An International Journal*, 13(2), 147-159.

İç, Y., Tekin, M., Pamukoğlu, F. & Yıldırım, S. E. (2015). Kurumsal firmalar için bir finansal performans karşılaştırma modelinin geliştirilmesi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 30(1).

Karadeniz, E., Koşan, L., Günay, F., & Beyazgül, M. (2017). Türk imalat sektöründe finansal performansın gri ilişkisel analiz yöntemi ile incelenmesi: türkiye cumhuriyet merkez bankası imalat alt sektör bilançolarında bir araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi (MUVU)/Journal of Accounting & Taxation Studies (JATS)*, 10(2).

Karkacier, O., & Yazgan, A. E. (2017). Turizm sektöründe gri ilişkisel analiz (GİA) yöntemiyle finansal performans değerlemesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (37), 154.

Kung, C. Y. & Wen, K. L. (2007). "Applying grey relational analysis and grey decision making to evaluate the relationship between company attributes and its financial performance-a case study of venture capital enterprises in Taiwan". *Decision Support Systems*. 43, 842-852. Retrieved March 29, 2016, from Science Direct

Lee, P., T-W, Lin, C-W, Shin, S-H., "A Comparative study on financial positions of shipping companies in taiwan and korea using entropy and grey relation analysis. *ExpertSystems with Applications*, Cilt 39, 5649-5657, (2012).

Peker İ. & Baki B., (2011). "Gri ilişkisel analiz yöntemiyle türk sigortacılık sektöründe performans ölçümü. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 4 (7), 1-17.

SHGM (2017). Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporu.

Temizel, F., & Bayçelebi, B. E. (2016). Finansal oranların topsıs sıralaması ile yıllık getiriler arasındaki ilişki: tekstil imalatı sektörü üzerine bir uygulama. *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 16(2).

Tung, C. T., & Lee, Y. J. (2010). The innovative performance evaluation model of grey factor analysis: A case study of listed biotechnology corporations in Taiwan. *Expert Systems with Applications*, 37(12), 7844-7851.

Uçkun, N., & Girginer, N. (2011). Türkiye'deki kamu ve özel bankaların performanslarının gri ilişki analizi ile incelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (21), 46 66.

Wang, Y. J. (2009). Combining grey relation analysis with FMCGDM to evaluate financial performance of Taiwan container lines. *Expert Systems with Applications*, 36(2), 2424-2432.

Wu, H. H. (2002). A comparative study of using grey relational analysis in multiple attribute decision making problems. *Quality Engineering*, 15(2), 209-217.

Yıldırım, B., F., (2015). Gri İlişkisel Analiz. Bahadır Fatih Yıldırım& Emrah Önder (Ed.), *Operasyonel, Yönetmel ve Stratejik Problemlerin Çözümünde Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri* içinde (229-244..). Bursa: Dora Basım Yayın Dağıttım.

Zhai, L. Y., Khoo, L. P., & Zhong, Z. W. (2009). Design concept evaluation in product development using rough sets and grey relation analysis. *Expert Systems with Applications*, 36(3), 7072 7079.51-73.